

12. Заячук В.А. Дендрологія / В.А. Заячук. – Львів : Вид-во "Апріорі", 2008. – 656 с.
 13. Калініченко О.А. Декоративна дендрологія : навч. посібн. / О.А. Калініченко. – К. : Вид-во "Вища шк.", 2003. – 199 с.
 14. Кохно Н.А. Деревья и кустарники культивируемые в УССР / Н.А. Кохно. – К. : Вид-во "Наук. думка", 1986. – 720 с.

**Шлапак В.В. Особенности плодоношения *Pinus sylvestris* L. в При-
 тясминских борах**

Исследованы биометрические показатели шишек, крылаток и семян *Pinus sylvestris* L. Подтверждено, что эффективность семенного возобновления зависит не только от климатических факторов, а прежде всего от наличия доброкачественных семян. Установлено, что по отношению длины шишки к ее диаметру прослеживаются различные формы шишки: яйцевидная, удлинённая, широкая, кругленькая.

Ключевые слова: *Pinus sylvestris* L., шишка, крылатка, семена, Притясминские боры.

**Shlapak V.V. Features of *Pinus sylvestris* L. fruiting in near Tiasmyn
 pine forests**

The biometric indexes of cones, samaras and seed *Pinus sylvestris* L. were researched. It has been confirmed that the efficiency of seed regeneration depends not only on the climatic factors but also on the availability of high quality seed.

It is found that there are three cone shapes according to the relation of the cone length to its diameter: egg-shaped, extended, wide and round.

Keywords: *Pinus sylvestris* L., cones, samaras, seed, Tiasmyn pine forests.

2. ЕКОЛОГІЯ ДОВКІЛЛЯ

УДК 332.2.021

Доц. О.Д. Гнаткович, канд. екон. наук –
 Львівський інститут економіки і туризму

**РЕАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЗЕМЛЕ-
 КОРИСТУВАННЯ У СФЕРІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Досліджено особливості реалізації економіко-екологічного механізму землекористування у сфері аграрного підприємництва. Проаналізовано специфіку економіко-екологічного механізму землекористування та розглянуто його складові. Окремо поставлено акцент на екологічній складовій зазначеного механізму та підкреслено, що вона повинна бути визначальним чинником ефективного здійснення виробничої діяльності у сільському господарстві.

Ключові слова: економіко-екологічний механізм, аграрне підприємництво, земельні відносини.

Постановка проблеми. Здійснення земельної реформи на сучасному етапі розвитку земельних відносин передбачає їх реалізацію на основі нових підходів до забезпечення економіко-екологічних напрямів господарського використання, відтворення та охорони земельних ресурсів регіону. Аналіз основних показників землекористування суб'єктів господарювання показує, що реформи в аграрному секторі практично не дали позитивних виробничих результатів і не вирішили основного завдання – забезпечення раціонального екологічно безпечного та ефективного використання та всебічної охорони земельних ресурсів.

Раціональне використання землі на аграрному підприємстві повинно поєднуватися з економічною ефективністю землекористування. Тому одним із шляхів підвищення результативності функціонування аграрних товаровиробників є вдосконалення механізму їх господарювання на основі поєднання економічних та екологічних чинників, які спричиняють якісне використання земельних ресурсів. У цьому випадку йдеться про реалізацію економіко-екологічного механізму використання землі на сільськогосподарському підприємстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Варто зазначити, що проблеми раціонального й екологічно безпечного землекористування та охорони земельних ресурсів дедалі частіше стають предметом наукових досліджень, результати яких запроваджуються у практиці аграрного виробництва. Значний внесок у теорію та методологію дослідження проблем щодо підвищення ефективності використання, відтворення та охорони земельних ресурсів зробили Ю.Д. Білик, А.С. Даниленко, Д.С. Добряк, Л.Я. Новаковський, В.І. Павлов, М.В. Роїк, П.Т. Саблук, В.М. Трегобчук, А.М. Третяк, Ю.Ю. Туниця та ін.

Проте варто зауважити, що залишаються недостатньо вивченими та опрацьованими такі питання, як функціонування механізму економіко-екологічної взаємодії земельних відносин у сфері аграрного підприємництва, адже нові умови господарювання зумовлюють необхідність проведення наукових

досліджень та розроблення механізму стимулювання нових землевласників і землекористувачів щодо відтворення родючості та охорони продуктивних земель. Тому надзвичайно важливо дати оцінку використання земельних ресурсів у напрямі підвищення ефективності їх використання та покращення результатів господарювання підприємств сільського господарства та реалізації на цій основі економіко-екологічного землекористування підприємств аграрної сфери.

Мета дослідження – обґрунтувати теоретичні засади реалізації економіко-екологічного механізму землекористування у сфері аграрного підприємництва та проаналізувати економічні та екологічні регулятори впливу на землекористувачів.

Виклад основного матеріалу. Обґрунтування суті економіко-екологічного механізму потребує детальнішого його трактування у контексті розуміння поняття "механізм" та поєднання його з економічними та екологічними особливостями використання сільськогосподарських земель. Великий тлумачний словник української мови наводить декілька визначень терміна "механізм":

- внутрішня будова машини, приладу, апарату, що приводить їх у дію;
- система, будова, що визначає порядок якогось виду діяльності;
- пристрій, що перетворює рух (те саме що й машина);
- сукупність станів і процесів, з яких складається певне фізичне, хімічне та ін. явище [1, с. 523].

Тому ведучи мову про економіко-екологічний механізм використання землі в аграрному виробництві, можна його розуміти як систему економічних та екологічних важелів (інструментів) впливу на економічні інтереси аграрного підприємця з метою підвищення його мотивації до збільшення обсягів виробництва та поліпшення якості продукції на основі раціонального використання та охорони належних йому земельних ресурсів.

До складу економіко-екологічного механізму використання сільськогосподарських земель потрібно віднести всі регулятори впливу на землекористувачів, зокрема:

- надання податкових і кредитних пільг землекористувачам та звільнення їх від плати за земельні ділянки, на яких виконуються роботи щодо охорони земель і відновлення їхнього якісного стану;
- компенсація з бюджетних коштів недоодержаної частки доходу аграрним товаровиробникам внаслідок консервації деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель;
- передбачення санкцій за неефективне сільськогосподарське землекористування;
- впровадження нормативів і стандартів раціонального аграрного землекористування;
- ведення екологічного моніторингу і контролю за ефективністю використання земельних ресурсів;
- удосконалення матеріально-технічної бази аграрних підприємств;
- розроблення й удосконалення регіональних програм з підвищення родючості ґрунтів, впровадження альтернативних ресурсозберігаючих і безпечних технологій та систем землеробства.

Зазначені важелі впливу зображено на рис. Вони покликані стимулювати землекористувачів до раціонального використання земельних ресурсів відповідно до Земельного кодексу України.

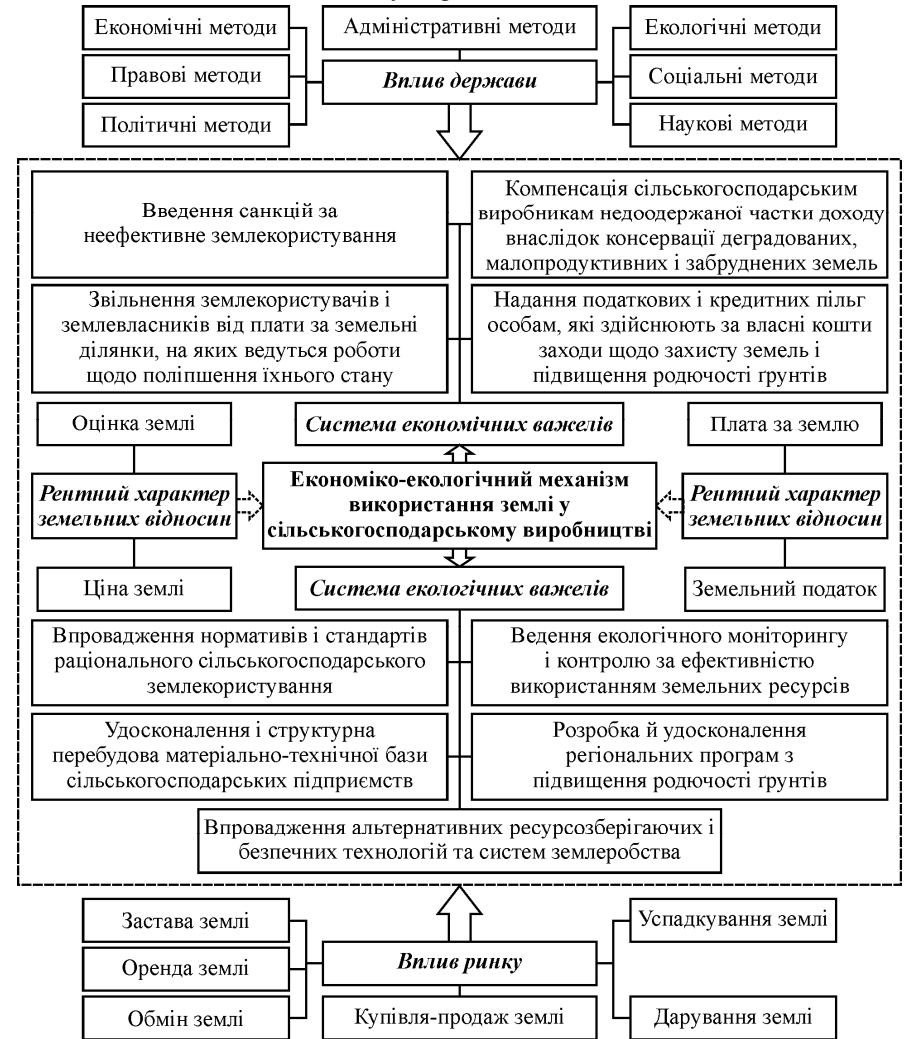


Рис. Економіко-екологічний механізм використання землі у сфері аграрного підприємництва

Економіко-екологічний механізм використання землі у сільськогосподарському виробництві повинен базуватися на тому, що земельні відносини у сільському господарстві мають рентний характер. Це означає, що сільськогосподарський товаровиробник може одержувати стабільний дохід, не пов'язаний з підприємницькою діяльністю, лише завдяки використанню землі для вирощування сільськогосподарських культур. Проте суб'єкт господарю-

вання повинен пам'ятати, що нераціональне використання землі знижуватиме її родючість і навпаки – завдяки правильному обробітку землі цей показник може підвищуватись.

Тому завдяки відповідно розробленим і застосовуваним платежам у вигляді плати за землю та земельному податку держава може непрямо чинити вплив на землекористувачів, змушуючи їх до раціонального використання земель. Однак об'єктивне оцінювання земель слугуватиме відповідною основою і для нарахування платежів за землю, і для формування реальної ціни на земельні ділянки на ринку сільськогосподарських земель.

Цілком зрозуміло, що така складна система взаємодії економічних та екологічних важелів впливу на землекористувача не може бути саморегульованою. Вона повинна підпадати під дію впливу як держави на основі цілої низки таких методів, як: політичні, правові, економічні, екологічні, адміністративні, соціальні та наукові, так і ринку сільськогосподарських земель. Лише у такому випадку буде зберігатися баланс інтересів як самих землекористувачів, так і держави як основного землевласника та регулятора суспільних відносин загалом.

На думку науковців, зазначений механізм має ґрунтуватися на таких принципах:

- інтеграція економічного й екологічного підходів до розвитку та розміщення агропромислового виробництва, визначення напрямів і способів його інтенсифікації, концентрації тощо в єдиний економіко-екологічний напрям шляхом розроблення та застосування інтегральних економіко-екологічних критеріїв, показників, нормативів і стандартів у практиці господарювання;
- раціональне поєднання галузевого та територіального землекористування, перенесення центру уваги й відповідальності за вирішення ресурсно-екологічних проблем на землекористувачів і забрудників, місцеві органи державної влади й управління;
- ефективне використання ринкових і державних економічних інструментів та адміністративних важелів регулювання екологічних відносин у землекористуванні, систем і методів агроприродокористування та охорони природи у сільському господарстві [2].

У контексті напряму дослідження потрібно окремо наголосити на особливостях дії економіко-екологічного механізму використання землі у сфері аграрного виробництва на регіональному рівні. На цій основі необхідно розробити пропозиції щодо вдосконалення зазначеного механізму в напрямі здійснення раціонального землекористування аграрними товаровиробниками регіону. Також потрібно акцентувати увагу на екологічній складовій економіко-екологічного механізму, яка є особливим елементом, адже земля є живим організмом та головним засобом виробництва у сільському господарстві, середовищем існування різноманітних мікроорганізмів і таким природним ресурсом, від стану якого залежить екологічна стабільність певної території. Тому екологічність землекористування повинна бути визначальним чинником ефективного здійснення виробничої діяльності у сільському господарстві.

Економіко-екологічний механізм як система взаємодії широкого спектра важелів впливу на землекористувача повинен передбачати створення таких умов, за яких раціональне використання землі даватиме найбільший

ефект для товаровиробника, тобто здійснення виробничого процесу має базуватися на принципі ефективності використання земельних ресурсів.

Висновки. Отже, аналізуючи роль землі у виробничому процесі аграрних підприємств, розуміємо, що, безперечно, найбільший інтерес для оцінювання рівня раціонального та ефективного використання земель має поєднання екологічного стану природних властивостей ґрунтів та економічних наслідків господарської діяльності підприємств. На цій підставі використання земель у сільськогосподарському підприємстві необхідно розглядати як єдину економіко-екологічну систему, яка передбачає таке землекористування суб'єктів господарювання, при якому підприємець отримує максимально можливий прибуток з одночасним раціональним та екологічно безпечним користуванням земельними ресурсами, тобто йдеться про реалізацію економіко-екологічного механізму використання землі у сільськогосподарському виробництві.

У цьому випадку повинно відбуватися вирішення двох взаємопов'язаних питань, а саме – постійне зростання продуктивності й ефективності використання земель з одного боку та надійний захист і збереження родючості ґрунтів – з іншого. Їх неузгодженість, особливо нехтування ґрунтозахисного аспекту, без сумніву, веде до деградації ґрунтового покриву, втрати гумусу, інших поживних речовин, що вже доказано практикою. Тому реалізація економіко-екологічного механізму раціонального сільськогосподарського землекористування потребує поєднання на національному рівні державного впливу і протекціонізму з ринковими формами управління земельними відносинами.

Література

1. Великий тлумачний словник української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. : Ірпін'я : ВТФ "Перун", 2001. – 1440 с.
2. Земельний кодекс України (в ред. від 25 жовтня 2001 року) // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – 126 с.
3. Сучасна аграрна політика України: проблеми становлення / П.Т. Саблук, І.І. Лукінов, В.В. Юрчишин / за ред. П.Т. Саблука, В.В. Юрчишина. – К. : ІАЕ УААН, 1996. – С. 182-183.

Gnatkovich O.D. Realization of economic-ecological mechanism of land use in the sphere of agricultural business

Исследованы особенности реализации экономико-экологического механизма землепользования в сфере аграрного предпринимательства. Проанализирована специфика экономико-экологического механизма землепользования и рассмотрены его составляющие. Отдельно поставлен акцент на экологической составляющей указанного механизма и подчеркнута, что она должна быть определяющим фактором эффективного осуществления производственной деятельности в сельском хозяйстве.

Ключевые слова: экономико-экологический механизм, аграрное предпринимательство, земельные отношения.

Gnatkovich O.D. Realization of economic and ecologic mechanism land use of agricultural business

The article is devoted to the peculiarities of economic and ecologic mechanism of land use in the agricultural business. Specific of economic and ecologic mechanism land use is analyzed and its components are considered. Special emphasis on the environmental component of the mechanism is done and stressed that it should be a determining factor in the effective implementation of productive activities in agriculture.

Keywords: economic and ecologic mechanism, agricultural business, land relations.